

Romantisk træsnit af Th. Philipsen med brølende kronhjort stående i sø ved solnedgangstid. Illustration til Chr. Winther: Billedbog for Store og Smaa, 1871.

Rådyr, kronhjort, dådyr, *Capreolus, Cervus, Dama*

RÅDYRET, *Capreolus capreolus*, er den mindste og tillige mest alm. af vore hjortearter, meget graciløst i form og bevægelser med lang buet hals, tynde ben, sort snude og kulsorte øjne. Bukkens sommerdragt er mørkt rødbrun, råens går over i gulligt, vinterpelsen mørk gulgrå. Begge køn har omkring halen et stort felt med hvide hår (»spejlet«). Som treårig får bukkens gevir to tregrenede stænger og kaldes en »seksender«.

KRONHJORTEN, *Cervus elaphus*, er med to meter kropslængde og halvanden meter i højden vort største landpattedyr. Den kraftige krop har slanke ben, et langt smalt hoved og store brune øjne. Om sommeren er pelsen korthåret og rødbrun, om vinteren tykkere og mere gråbrun. Den fuldvoksne buk har mindst seks ender på hver gevirstang,

de to gange tre sprosser øverst med omtrent samme højde danner »kronen«. Som fritlevende forekommer kronhjorten kun i Jylland. Bestanden i Jægersborg Dyrehave blev siden oprettelsen 1669 blandet med dyr fra andre landsdele og Tyskland.

DÅDYR, *Dama dama*, en middelstor hjort (ca. halvanden m lang), halen er ca. 25 cm og halsen usædvanlig lang. Sommerdragten er rødbrun med runde hvide pletter og en bred sort rygstribe, vinterpelsen uplettet og mere gråbrun. Den fuldvoksne, 5-6-årige buk kendes let på gevirets kraftige skovlformede stænger.

Dådyret stammer sandsynligvis fra Lilleasien; det findes hos os i dyrehaver (den største bestand i Jægersborg Dyrehave) og fritlevende i nogle skove.

– Danmarks Dyreverden 10, 217-38, 241-79.

Hjort fællesgermansk, gammeldansk d.s., oldnordisk hjortr, grundbetydning 'det hornede dyr',

beslægtet med latin cervus 'hjort' og græsk keras 'horn'; hørende til indoeuropæisk ker 'hoved, horn, top' (1).

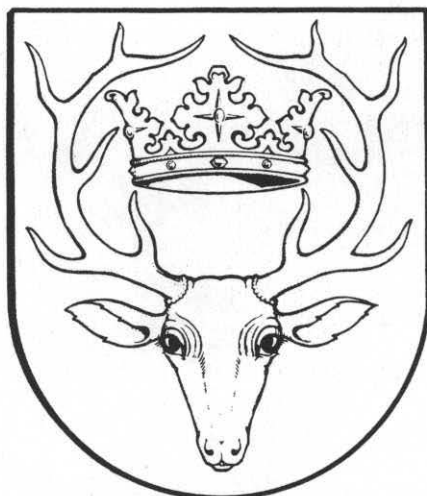
Som persontilnavn Hiort, Hyort etc. siden 1200-t (2), slægtsnavnet Raabuk kendt på Bornholm fra middelalderen (3); indgår i talrige stednavne: Hjorkær 1196ff Sønderjylland, Hjortholm 1231ff Samsø, Hjortshøj 1262ff Djursland, Hjortø 1200-t ff s.f. Fyn, Hjerting 'sted med hjorte' 1291ff Ribe a., o. 1325ff Haderslev a., Hjortlund o. 1325ff Sønderjylland, Hjertebjerg 1370ff Møn, Hjortekær 1370-80 v. København, Hjorthede 1403ff Viborg a., Hjortvad 1454ff og Hartbro 1460ff Sønderjylland, Hjorslev 1472ff Fyn, Hjortevrå 1497-1682 S Sjælland, Hjortmose 1498ff VJylland, Hjortkær 1501ff VJylland, Hjortholm 1504ff Langeland, Hjortlund 1579ff SJylland, Hjortholt 1609-1797 Sønderjylland, Hjortborg 1636ff VJylland, Hjortvad 1639ff SJylland; Sønderjylland: Hjortspring 1649ff Als, Hjortholm 1649ff, Hjortebjerg primo 1700-t, Hjortemose 1704ff Barsmark, Hjortlund 1771ff, Hjortkule 1768ff, Hjortholt 1777ff; Hjorteslette 1784ff Bornholm; måske i Hjorteholm 1100-1200-t Frederiksborg a., Jorteagre 1716ff Sønderjylland (4).

Dyr, ældre dansk diyr, diur, om vildt dyr, jagt dyr og specielt hjortevildt sml. engelsk deer 'hjort' (5); i stednavne: Dynæs o. 1360ff 'næs med (rå)dyr' Århus a., Dyremose 1547ff VJylland, Dyreby 1549ff Ribe a., Dyreborg 1610ff Svendborg a., Dyrebjerg 1664ff Odense a., måske i Dyrlev 1355ff S Sjælland (6); Dyrstenen i Vester Marie s. Bornholm fordi hjorte fra Almindingen ofte dansede her (1861; 7).

Hanhjorten: buk, gammeldansk d.s., oldnord. bokkr, oldengelsk bucc 'hjort' (8); i sønderjyske stednavne: Buksholm 1518-1859 ved Nybølgård, Bukbjerg 1609ff Kolstrup ved Åbenrå, Bukhøj 1649ff og Bukege 1690ff Als, Buksig 1704ff Barsmark (9).

Hunhjorten: hind fællesgermansk, gammeldansk og oldnordisk d.s., hører til indoeuropæisk kem 'hornløs' (10), navnet gælder ikke hunnen af rådyr og dådyr se nedenfor; som persontilnavn ~~Rea~~ si-

Overfor: Kronvildt i Dyrehaven udenfor København. Maleri af A. Mackeprang.
Til højre: 60 øres frimærke udsendt 1970 i anledning af 300 årsjubilet for Jægersborg Dyrehave.

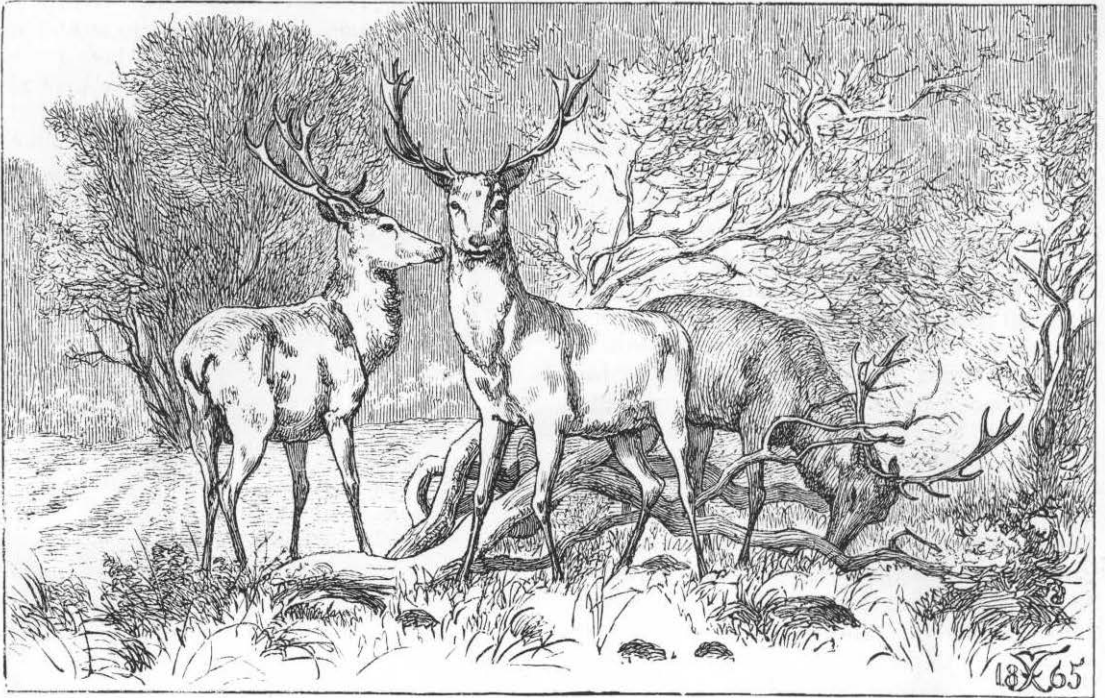

Kronhjort i Hørsholm kommunevåben.

den 1200-t (11); indgår i stednavne: Hinnerup 1299ff (opr. Hindthorp) Grundfør s. Århus a., Hindemæe 'eng med hinder' 1326ff SFyn, Hinding 1468ff Thy, Hindkær 1502ff Mejrup s. Ringkøbing a., Hindevad 1509ff NVFyn, Hinderup 1535ff Sønderjylland, Hindtoft 1563 Hejls s., Hindemose 1572(?)ff Tåsinge, Hindskov 1638ff Tyregod s., Hinddal 1641ff Barsø (i Jordebogen 1231 omtales hjorte på øen), Hindholm 1641-48 Ø.Terp Sønderjylland, Hindemæde 1706ff Sdr. Hygum s.; måske i Himmærk 1483ff Als (12).

Rådyr, rå (hunnen) fællesgermansk, oldnordisk rá, af indoeuropæisk rei, roi 'broget, plettet' (13); blandt jægere: madposedyr NSjælland o. 1800ff, VLolland (14), det hvide haleparti mindede om

Tre stolte kronhjorte gengivet i et træsnit af Joh. D. Frisch til Chr. Richardt og G. Rode: Fortællinger og Vers for Store og Smaa. København u.å.

soldaternes madpose; *små dyr* o. 1890 (15), *jente, rå-, rødjente* Falster, jente fra norsk 'ung pige': den har »skørt« på enden jf. *den hvidrøvede* NVFyn (16); til o. 1850 blev hunnen kaldt råged og afkommet råkid, nu lam (17). Som persontilnavn Raa fra 1200-t (18), indgår i stednavne:

Rågø 1200-t ff n.f. Lolland, Raved 'skov med rådyr' 1397ff Åbenrå a, Råbjerg 1610ff VJylland, 1616ff ØLolland, Råbjerg 1683ff VJylland, måske i Ravnsø 1200-t (Ranæs)ff Falster, Råby 1363ff og Råskov 1387ff Stevns, Råbymagle 1387ff og Råbylille 1408ff ØMøn, Råkær 1578ff VJylland, 1716ff SJylland (19).

Kronhjort o. 1700ff, 1747 kronhjort, *krondyr* 1807ff (20), det store gevir danner en »krone« sml. indledn.; *stagen* (21).

Dådyr gammeldansk d.s., lånt fra oldengelsk og dér sandsynligvis fra keltisk ligesom latin damma; hører navnet til samme ordrod som verbet tæmme kan dets oprindelige betydning have været 'tæmme hornkvæg' (22). Som persontilnavn Da, Daa siden 1200-t (23), måske i stednavnet Dåholm 1683ff Samsø (24); bukken: dåhjort, hunnen: då, afkommet: kalve (25); *skuffelhjort* o. 1850ff (26), skuffel 'skovl'.

Hjortes hoved eller gevir findes i talrige adelige segl 1200-t til 1600-t (27) og i adelsvåben siden

Kronhjort i Hammel kommunevåben.

1200-t (28); i Berg herreds segl 1500-t (kronhjort), Falster Nørreherreds segl 1500-1600-t (rød hjort på grøn eng), Sønderherreds segl 1500-t – 1600-t (to røde hjorte æder af grønt træ) og Ginding herreds segl 1600-t (sort hjort i sølvfelt) (29); hjort(e) i Assens Garverlavs segl fra 1555, Københavns Garverlavs fra 1663, Randers og Svendborg Garverlavs segl (30).

Hjorten i Nr. Alslevs kommunevåben 1980ff er taget fra Falster Nørreherreds segl (1584ff), i Ringkøbing amtskommunes våben 1960ff fra Ginding herreds våben (bevaret fra 1648), kronhjorten står for det gamle Hard (= skov) syssel; i kommunevåbner: Hørsholm 1938ff (Hirschholm slot opførtes i en mose hvor dronning Sophie Magdalene skød en hjort), Tikøb 1944ff (hjortetakker med jagthorn hentyder til kong Valdemars vilde jagt og Gurre-sagnet), Hammel 1948ff

(kronhjort, står for egnens rigdom på vildt), Herlev 1949ff (repræsenterer byen Hjortespring), Randers amtskommune 1960ff (råbukhoved står for Djursland, vist opr. Dyrland) sml. nedenfor, Skørping 1975ff (kronhjort for den vildtrige Rold skov), Skovbo 1977ff (råbuk symboliserer de store midtsjællandske skove, som præger kommunen og gav den navn), Sønderhald 1978ff (hjortetak for egnens store skove, hentyder også til Djursland = Dyrland).

Kalkmalerier: o. 1275 Keldby kirke ØMøn (to hjorte i skabelsesscene), o. 1400 Vester Broby (skabelsesscene), Østofte (do.), Bregninge NVSjælland (hjort springer mod armbrøstskytte, skal symbolisere livets forkrænkighed), o. 1450 Lynge (skabelsesscene), o. 1480-1500 Åstrup Falster (hjort i træ, er egentlig vædderen i træet [1. Moseb. 22, 13] og skal symbolisere korsfæstelsen),

Kalkmaleri i Vester Broby kirke, Sorø amt, viser skabelsesscene med svale, eger, hjort, okse, svin og orne i venstre side. Til højre bl.a. orn, due, vibe og svaner med fisk forneden. Foto: Nationalmuseet.

